

δημοσιονομικὴν ἰδιοφυῖαν καὶ ὀλίγον διαφέρει τῶν μηχανημάτων, δι' ὧν οἱ Πέρσαι σατράπαι ἐξεμύζων τοὺς κατακτηθέντας λαούς¹, ὡς εὐκόλως πείθεται ὁ διεξερχόμενος τὴν προκειμένην παράγραφον XXXI². Ἄν δὲ μάλιστα ὑποτεθῆ ὅτι οἱ Κᾶρες δὲν ἦγον πρότερον τὰ Διονύσια καὶ ἠγνόουν τὸν Ἑλληνικὸν θεσμόν τῶν λειτουργιῶν³, ἢ πρόφασις, ἦν ἐξελέξατο ὁ σατράπης, εἶναι ἰδιαιτέρως καταδικαστέα, διότι διέθετε δυσμενέστατα τοὺς αὐτόχθονας πρὸς τὸν νέον κατακτητὴν· ὁπότε τὸ ἀνέκδοτον εἶναι ἐνδεικτικὸν μόνον τῆς χαλκοπροσωπίας, μεθ' ἧς οἱ ἀνώτατοι ὑπάλληλοι ἐχρηματίσθησαν κατὰ τὴν ἐν Ἰνδικῇ ἀπουσίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Συμπέρασμα. — Τὰ ὡς ἄνω φαίνονται λοιπὸν πρὸ παντὸς προωρισμένα εἰς ἐπιβεβαίωσιν τῆς θεμελιώδους ἀληθείας⁴ ὅτι εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ γραφῆ ἄρτια μελέτη περὶ τῆς δημοσίας οἰκονομίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, διότι αἱ πηγαί, καὶ ὅταν δὲν σιωπῶσι, παρέχουσιν ἥκιστα διαφωτιστικὰς πληροφορίας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ. — Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικῆς διαδοχῆς ἐν τῷ ἑλληνικῷ δικαίῳ, ὑπὸ κ. *Δημητρίου Π. Παππούλια*.

Μεταξὺ τῶν εὐρημάτων τῶν γαλλικῶν ἀνασκαφῶν τῶν γενομένων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ F. Cumont ἐν Salihineh, ὅπερ κεῖται ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Εὐφράτου καὶ κατέχει τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς Δούρας, ἀνεκαλύφθησαν κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1922 καὶ τινὰ ἑλληνικὰ χειρόγραφα ἐπὶ περγαμνηῆς, ἅτινα εὕρισκονται νῦν ἐν τῇ ἐν Παρισίοις Bibliothéque Nationale ὑπ' ἀριθμ. Suppl. gr. 1354. Ἐκ τῶν χειρογράφων τούτων τὸ ὑπ' ἀριθμ. 1354, 3 ἐδημοσιεύθη μετὰ φωτογραφίας ὑπὸ τοῦ B. Haussoullier ἐν *Revue historique de droit français et étranger*, 4e Serie, 2e Année, 1923, σ. 515.

¹ Πρβλ. παρ' Ἀνδρεάδῃ, 1, σ. 129 - 131, τὴν παραβολὴν μεταξὺ Περσῶν σατραπῶν καὶ Τούρκων πασοάδων.

² Ἴδου αὐτῆ: «Φιλόξενός τις Μακεδὼν Καρίας σατραπεύων δεηθεὶς χρημάτων Διονύσια ἔφασκε μέλλειν ἄγειν, καὶ χορηγοὺς προέγραψε τῶν Καρῶν τοὺς εὐπορωτάτους καὶ προσέταπεν αὐτοῖς ἃ δεῖ παρασκευάζειν. Ὁρῶν δ' αὐτοὺς δυσχεραίνοντας, ὑποπέμπων τινὰς ἠρώτα εἰ βούλονται δόντες ἀπαλλαγῆναι τῆς λειτουργίας. Οἱ δὲ πολλῶ πλέον ἢ ὅσον ᾤοντο ἀναλώσειν ἔφασαν δώσειν τοῦ μὴ ὀχλεῖσθαι καὶ ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀπεῖναι. Ὁ δὲ παρὰ τούτων λαβὼν ἃ ἐδίδουσαν, ἐτέρους κατέγραψεν, ἕως ἔλαβε παρὰ τούτων ἃ ἐβούλετο καὶ προσῆν παρ' ἑκάστοις».

³ Οὕτε τὸ ἐν οὕτε τὸ ἄλλο προκύπτει σαφῶς ἐκ τοῦ κειμένου.

⁴ Ταύτην ἐτονίσασμεν ἀπ' ἀρχῆς· πρβλ. τὰς προγενεστέρως Ἀκαδημαϊκὰς ἀνακοινώσεις καὶ Ἀνδρεάδῃν, 2, σ. 3.

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, οὗ τὸ κείμενον δημοσιεύεται κατωτέρω, ἐγράφη κατὰ τὸν α' αἰῶνα π. Χ., περιλαμβάνει δέ, ὡς ἐξ ἀπλῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ καταφαίνεται, διακανονισμόν τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικῆς διαδοχῆς. Ἐν τῷ ἄνω περιθωρίῳ τῆς περγαμνῆς ἀναγινώσκει ὁ Haussoullier τὰ γράμματα *τετραδ . . . . . μ . . . . . χους ριγ*, ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ συμπληρωθῶσιν ὡς ἐξῆς: *τετράδ(ιον νόμων ἔχον σί)χους ριγ*, ὁπότε ἡ περγαμνῆ ἀποτελεῖ μέρος συλλογῆς νόμων, ἄγνωστον πρὸς τίνα σκοπὸν ἀντιγραφέντων. Ἄλλὰ καὶ ἐὰν ἡ ἀνάγνωσις τῆς λέξεως *νόμων* δὲν εἶναι ἀκριδῆς, ἐκ τῆς κατωτέρω γινομένης παραβολῆς τῆς τεχνικῆς τοῦ κειμένου διασκευῆς πρὸς ἑτέρας ὁμοειδεῖς πηγὰς τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου δείκνυται ὅτι περὶ νόμου πρόκειται.

Ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ κειμένου τοῦ νόμου τούτου ἀνευρίσκει ὁ Haussoullier δυσχερείας προκειμένου περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐν στ. 6 ἀναγινωσκομένης λέξεως *νόμος*. Αὕτη δὲν εἶναι γνωστὴ εἰμὴ ὡς κύριον ὄνομα *Νόννος*. Ἀπαντῶσιν αἱ λέξεις *νέννος*, ἣτις κατὰ τὸν Πολυδεύκην (3,22) σημαίνει τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν καὶ *νάννας*, ἣτις κατὰ τὸν Ἡσύχιον δηλοῖ τὸν τῆς μητρὸς ἢ τοῦ πατρὸς ἀδελφόν. Τοιαύτην ὅμως ἐννοίαν δὲν δύναται νὰ ἔχη ἡ ὑπὸ τοῦ Haussoullier ἀναγινωσκομένη λέξις *νόμος*, ἄλλως τὸ χωρίον θὰ καθίστατο ἀσυνάρτητον, ἔχει ὅμως κατ' αὐτὸν παρεμφερῆ ἐννοίαν, σημαίνει δηλαδὴ ἀνιόντα, ἀλλ' ὁ ἀνιὼν οὗτος δὲν εἶναι εἰμὴ ὁ πατήρ τοῦ κληρονομουμένου. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἐν στ. 6-7 φράσις τοῦ νόμου ἀδελφοὶ ὁμοπάτριοι ἐτέθη ἀντὶ τῆς φράσεως τοῦ πατρὸς ἀδελφοὶ ὁμοπάτριοι.

Τοιαύτης ἐννοίας ἀποδιδομένης εἰς τὴν προκειμένην λέξιν καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν.

- α') τὰ τέκνα τοῦ ἀποθανόντος συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐξ υἱοθεσίας,
- β') ὁ πατήρ ἢ τοῦτο ἀποθανόντος ἢ μήτηρ, ἐφόσον δὲν συνοικεῖ μετ' ἄλλου ἀνδρός,
- γ') οἱ ὁμοπάτριοι ἀδελφοὶ τοῦ πατρὸς, δηλαδὴ οἱ θεῖοι τοῦ ἀποθανόντος,
- δ') οἱ ὁμοπάτριοι ἀδελφοὶ τοῦ ἀποθανόντος,
- ε') ὁ πρὸς πατρὸς πάππος ἢ ἡ πρὸς πατρὸς μάμμη ἢ ὁ πρὸς πατρὸς ἀνεψιὸς ἢτοι ὁ ἐξάδελφος τοῦ ἀποθανόντος.

Μὴ ὑπάρχοντός τινος τῶν ἀνωτέρω ἢ περιουσία τοῦ ἀποθανόντος περιέρχεται εἰς τὸ δημόσιον.

Τὸ γεγονός ὅτι τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἀποθανόντος προτιμῶνται οἱ θεῖοι αὐτοῦ εἶναι αὐτόχρημα ἐκπληκτικόν, ὡς τοιοῦτον δὲ χαρακτηρίζων αὐτὸ καὶ ὁ Haussoullier (σ. 534) προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν προτίμησιν λέγων ὅτι αὕτη ἐξηγεῖται, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι πρόκειται περὶ νομοθεσίας ἑλληνικῶν ἀποικιῶν ἰδρυομένων ἐν χώραις ἀπομεμακρυσμέναις τῆς μητροπόλεως, ὧν ἡ διατήρησις ἐπέ-

θαλλε συνεκτικότητα τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν Ἑλλήνων, ἥτις ἐξυπηρετεῖτο διὰ τῆς προτιμήσεως τῆς ἀνιούσης γραμμῆς.

Μὴ ἀρκοῦμενος εἰς τοιαύτας δικαιολογίας ὁ P. Koschaker, ὅστις μετὰ τὸν Haussoullier ἠρεῦνθησεν τὴν προκειμένην περγαμηνὴν ἐν *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte Rom. Abt.*, 46, 1926, σ. 290 ἐπ., ἀλλὰ καὶ μὴ δυνάμενος νὰ δεχθῆ τὴν ἀνωτέρω προτίμησιν τῶν θείων ὑπολαμβάνει ὅτι ἡ ἐν στ. 6 φράσις ἐὰν δὲ μῆθεις τοῦ νόμου ἀδελφοὶ δημοπάτριοι εἶναι γλῶσσημα ἐξοβελιστέον τοῦ κειμένου. Τὸ γλῶσσημα τοῦτο προσετέθη ἐν τῷ περιθωρίῳ τοῦ κειμένου ὑπὸ τινος ἐρμηνευτοῦ, μεθ' ὃ κατὰ μεταγενεστέραν ἀντιγραφὴν περιελήφθη ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ κειμένῳ, ἀλλ' ἐτέθη οὐχὶ ἐν τῇ προσηκούσῃ θέσει. Προήλθε δὲ τὸ ἐρμηνευτικὸν τοῦτο γλῶσσημα, ἵνα μὴ ὁ ἀναγινώσκων τὸ κείμενον τοῦ νόμου ὑπολάβῃ ὅτι οἱ ἐξάδελφοι καλοῦνται παραλειπομένων τῶν γονέων αὐτῶν, ἥτοι τῶν θείων τοῦ ἀποθανόντος, ὅπερ θὰ ἦτο ἐσφαλμένον, καθόσον οὗτοι ἐκαλοῦντο πρὸ τῶν ἐξαδέλφων μὴ ὑπάρχοντος τοῦ πάππου μετ' αὐτὸν ὡς ἀνήκοντες εἰς τὴν γενεὰν αὐτοῦ. Τοῦτο ἐσημείωσεν ὁ ἐρμηνευτὴς ἐν τῷ περιθωρίῳ παρὰ τὸν στ. 8 ἐπαναλαβὼν τὴν ἐν αὐτῷ ἀρχομένην φράσιν ἐὰν δὲ μῆθεις.

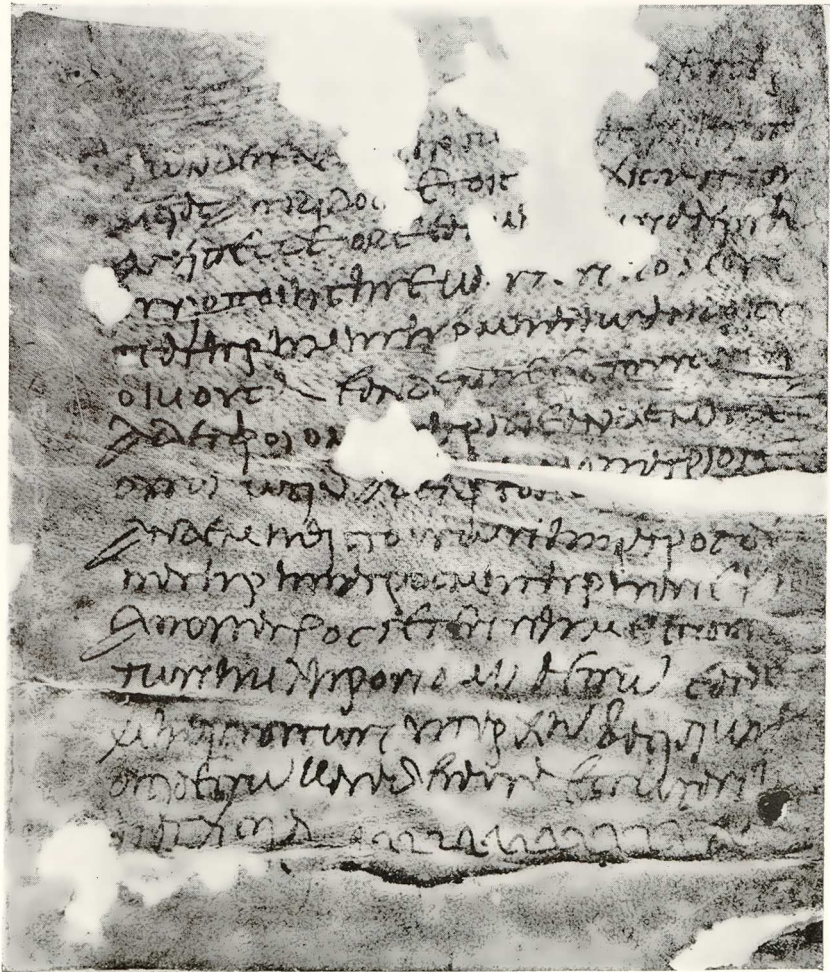
Τὸ ἐκπληκτικὸν πόρισμα εἰς ὃ, καθ' ὃ ἐλέχθη ἤδη, ἄγει τὸ ὑπὸ τοῦ Haussoullier δημοσιευθὲν κείμενον, ἔνθα ἡ φράσις ἐὰν δὲ μῆθεις κεῖται ἄνευ ῥήματος, καὶ ἡ συντακτικὴ διασκευὴ τοῦ στ. 6 μοι ἐγέννησεν ἀμφισβολίας περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς ἀναγνώσεως, αἵτινες ἐπετάθησαν ἐκ τῆς καταστάσεως, ὑφ' ἣν παρουσιάζεται ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Haussoullier δημοσιευθείσῃ φωτογραφίᾳ τοῦ χειρογράφου ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐν στ. 6 ἀναγινωσκομένη λέξις νόμου. Ἐκ δύο νέων φωτογραφιῶν τῆς περγαμηνῆς κομισθεισῶν ἐκ Παρισίων, ὧν ἡ ἐτέρα δημοσιεύεται ὧδε, ἐπέισθη ὅτι μετ' ἐπιτυχίας δύναται νὰ ἀμφισβητηθῆ ἡ λέξις αὕτη.

Ἐν στ. 6 ἀντὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Haussoullier ἀναγινωσκομένης λέξεως τοῦ νόμου ἀναγινώσκω ἐν τῇ φωτογραφίᾳ του. *ωνι*. Τὸ μεταξὺ τοῦ *υ* καὶ τοῦ *ω* γράμμα εἶναι *ι*. Τοῦτο καθίσταται ἀναμφισβήτητον ἐὰν τὰ γράμματα *τουτωνι* τοῦ στ. 6 παραβληθῶσι πρὸς τὰ ἐν στ. 9 γράμματα *τουτωνι*.

Ἐπεὶ τῆς ἀναγνώσεως ταύτης συνηγορεῖ καὶ ἡ δι' αὐτῆς προερχομένη διατύπωσις τοῦ στ. 6 ἐὰν δὲ μῆθεις τούτων ἢ παραβαλλομένη πρὸς τὴν διατύπωσιν τοῦ στ. 7 ἐὰν δὲ μῆδὲ οὗτοι ὦσι, τοῦ στ. 12 ἐὰν δὲ μῆθεις τούτων ὑπάρχη, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὴν τῶν στ. 8-9 ἐὰν δὲ μῆθεις τούτων ἦ.

Κατὰ ταῦτα ἡ ὑπὸ τοῦ Haussoullier ἀναγινωσκομένη φράσις τοῦ στ. 6: ἐὰν δὲ μῆθεις τοῦ νόμου ἀδελφοὶ δημοπάτριοι ἀντικαθίσταται ὡς ἐξῆς: ἐὰν δὲ μῆθεις τούτων ἦ, ἀδελφοὶ δημοπάτριοι. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἀμέσως ἐπομένη ἐν

ΠΑΠΠΟΥΔΙΑ.—ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ
 ΕΝ Τῶ ΕΛΛΗΝΙΚῶ ΔΙΚΑΙῶ

Περγαμηνή ἐκ Δούρας τοῦ αἰῶνος π. Χ. περιλαμβάνουσα διακανονισμὸν
 τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικῆς διαδοχῆς

στ. 7 - 8 φράσις ἐὰν δὲ μηδὲ οὗτοι ὄσιν ἀδελφοὶ ὁμοπάτριοι περιέχει πλεονασμόν, ἀφοῦ καλεῖ τοὺς ὁμοπατέριους ἀδελφούς, οἵτινες ἐκλήθησαν ἤδη ἐν τῷ προηγουμένῳ χωρίῳ. Τοιοῦτος ὁμοπλεονασμὸς πράγματι δὲν ὑφίσταται. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Haussoullier ὑπάρχει ἐν στ. 8 διόρθωσις γενομένη ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἔγραψεν ἀδελφαί, ἀλλὰ παρατηρήσας τὸ σφάλμα αὐτοῦ διώρθωσε τὸ κείμενον προσθεὶς ἐν ο ὑπὸ τὸ ι. Ἡ κατάστασις τῆς περγαμηνῆς ἐσχισμένης ἐν τῷ προκειμένῳ μέρει, ὡς ἐκ τῆς φωτογραφίας δεικνύται, δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀνευδοκίαν ἀποδοχὴν τῆς προσθήκης τοῦ ο. Ἄλλ' ἀδιαφόρως ταύτης εἶναι ἐκτὸς ἀμφιβολίας ἢ ὑπαρξίς τῆς λέξεως ἀδελφαί. Τὴν γνώμην αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἀντιγραφεὺς ἀδελφοὶ ἤθελε νὰ γράψῃ, στηρίζει ὁ Haussoullier ἐπὶ τοῦ ἐπομένου ὁμοπάτριου, ἄλλως, λέγει, θὰ ἔγραψεν ὁμοπάτριαι. Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως τοῦτο στερεεῖται σπουδαίωτος, διότι ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι τὸ θηλυκὸν τοῦ ὁμοπάτριος εἶναι οὐ μόνον ὁμοπατρία ἀλλὰ καὶ ὁμοπάτριος, ὡς ἐπίσης ἀπαντᾷ καὶ θηλυκὸν ὁμομήτριος ἀντὶ ὁμομητρία, Βλ. P. Lond. I σ. 62. 6, σ. 151. 10, σ. 185. 8.

Οὕτω τὸ χειρόγραφον ἀναγινωσκόμενον συμφώνως τοῖς ἀνωτέρω λεχθεῖσιν ἔχει ὡς ἑξῆς:

1. Τῶν δὲ τελε(υτη)σάντω(ν τ)ὰς κληρονο-
2. μείας ἀποδίδο(θ)ε τοῖς (ἄγ)χιστα γένους·
3. ἀγχιστῆς δὲ οἶδε· ἐὰ(ν) μὴ (τέκ)να λείπη
4. ἢ υἰοποιήσητε κατὰ τοὺς νόμους,
5. πατῆρ ἢ μήτηρ μὴ ἄλλω ἀνδρὶ συν-
6. οικοῦσα· ἐὰν δὲ μηθεὶς τούτων ἦ,
7. ἀδελφοὶ ὁμ(οπ)άτριου· ἐὰν δὲ μηδὲ
8. οὗτοι ὄσιν, ἀδελφαὶ ὁμοπάτριου ἔ-
9. ἀν δὲ μηθὶς τούτων ἦ, πατρὸς δὲ
10. πατῆρ ἢ πατρὸς μήτηρ ἢ ἀνεπιὸς
11. ἀπὸ πατρὸς γεγεννημένος τού-
12. των ἢ κληρονομία ἔστω· ἐὰν δὲ
13. μηθὶς τούτων ὑπάρχη, βασιλικὴ ἢ
14. οὐσία ἔστω. Κατὰ δὲ ταυτὰ ἔστωσαν καὶ
15. αἱ ἀγχιστῆαι.

Ἡ ἀνάγνωσις αὕτη διαφέρει τῆς ὑπὸ τοῦ Haussoullier δημοσιευθείσης κατὰ τοῦτο, ὅτι ἀντὶ τῶν ἐν στ. 6 λέξεων τούτων ἦ ὁ Haussoullier ἀναγινώσκει τοῦ νόμου καὶ ἀντὶ τῆς ἐν στ. 8 λέξεως ἀδελφαὶ ἀναγινώσκει ἀδελφοί.

Κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην τοῦ χειρογράφου καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν

α') τὰ τέκνα συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐξ υἱοθεσίας

β') ὁ πατήρ

γ') ἡ μήτηρ, ἐφόσον δὲν συνοικεῖ μετ' ἄλλου ἀνδρὸς

δ') οἱ ὀμοπάτριοι ἀδελφοὶ

ε') αἱ ὀμοπάτριαι ἀδελφαὶ

ς') ὁ πρὸς πατρὸς πάππος

ζ') ἡ πρὸς πατρὸς μάμμη

η') ὁ ἀνεψιὸς ἀπὸ πατρὸς γεγεννημένος.

Ἐκ τῆς κατατάξεως ταύτης ἔπεται ὅτι καλουμένου ἐν τῇ ὀγδόῃ τάξει τοῦ ἀνεψιοῦ, δηλαδὴ τοῦ ἐξαδέλφου, παραλείπεται ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ πατήρ αὐτοῦ, δηλαδὴ ὁ ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς τοῦ ἀποθανόντος, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἀποθανόντος, ἤτοι πλησιεστέρου βαθμοῦ συγγενεῖς. Τὰ ἀτοπήματα ταῦτα αἴρονται, ἐὰν δεχθῶμεν μετὰ τοῦ Haussoullier τὴν ἀρχὴν τῆς ἀντιπροσωπεύσεως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ ὑπάγεται εἰς τὴν τετάρτην τάξιν, ὁ δὲ πατήρ τοῦ ἐξαδέλφου εἰς τὴν ἕκτην. Πρὸς ἀποδοχὴν τῆς ἀρχῆς ταύτης συνηγορεῖ τὸ γεγονός ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ τάξει καλοῦνται τὰ τέκνα, οὐδενὸς γινομένου λόγου περὶ τῶν ἐγγόνων, ὁπότε, μὴ ἰσχυροῦσης τῆς ἀντιπροσωπεύσεως, οὗτοι θὰ παρελείποντο καὶ μὴ ὑπαρχόντων τέκνων θὰ ἐκληρονόμουσαν οἱ ἐν ταῖς ἐπομέναις τάξεσι καλούμενοι, ὅπερ θὰ ἦτο ἐπίσης ἐκπληκτικὸν ὡς ἡ προτίμησις τῶν θείων τοῦ ἀποθανόντος ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, περὶ ἧς ἀνωτέρω.

Δεκτικῆς γινομένης τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιπροσωπεύσεως δὲν πρέπει νὰ φανῇ παράδοξον ὅτι καλοῦνται ἐν ἰδιαιτέρᾳ τάξει, τῇ τετάρτῃ, οἱ ἀδελφοί, ἀφοῦ οὗτοι περιλαμβάνονται ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει δηλαδὴ ἐν τῇ γενεᾷ τοῦ πατρὸς, καθόσον τοῦτο ἐξηγεῖται ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι προηγεῖται τῶν ἀδελφῶν ἡ μήτηρ ἐπομένη τῷ πατρὶ. Ἄλλ' ἐρωτᾶται προσέτι διατί καλοῦνται ἐν τῇ ὀγδόῃ τάξει οἱ ἐξαδελφοὶ, ἀφοῦ περιλαμβάνονται ἐν τῇ ἕκτῃ, δηλαδὴ ἐν τῇ γενεᾷ τοῦ πάππου.

Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπαντῶν ὁ Koschaker λέγει ὅτι ἡ ἐν ἰδιαιτέρᾳ τάξει κλησις τῶν ἐξαδέλφων ἐγένετο, ἵνα τεθῇ τέρμα εἰς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν μὴ ἐπεκτεινομένην πέραν τῶν ἐξαδέλφων, ἐν ἐλλείψει δὲ καὶ αὐτῶν περιερχομένης τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος εἰς τὸ δημόσιον. Τὸ ἐρώτημα ὁμοίως τοῦτο θεωρεῖ περιττὸν ὁ Γ. Μαριδάκης (*Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher*, 5, 1927, σ. 446), ἐὰν ἢ ἐν στ. 10 λέξις ἀνεψιὸς ἐκληφθῇ ὡς μὴ δηλοῦσα τὸν ἐξαδέλφον ἀλλὰ τὸ τέκνον τοῦ ἀδελφοῦ, ἤτοι τὸν καὶ σήμερον καλούμενον ἀνεψιόν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει περὶ κληρονομικοῦ δικαιώματος τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ

ἐξαδέλφου καὶ περὶ ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιπροσωπεύσεως δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ γίνῃ λόγος, ἢ δ' ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆ περιορίζεται ἐν τῷ τρίτῳ βαθμῷ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ ἔκτῳ.

Ἐξ ἀδιαφόρου τοῦ δυσχεροῦς τῆς ἀποδοχῆς τοσοῦτον περιορισμένου ὅριου τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῇ ἂν ἡ λέξις ἀνεπιὸς δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς σημαίνουσα τὸ τέκνον τοῦ ἀδελφοῦ.

Γνωστὸν ὅτι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐλληνικῇ ἡ λέξις ἀνεπιὸς σημαίνει τὸν ἐξαδέλφον. Οὗτος ἀνεπιὸς ἐμὸς, λέγει ὁ Ἀνδοκίδης (περὶ τῶν μυστηρίων 47), ἡ μήτηρ ἡ ἐκεῖνου καὶ ὁ πατὴρ ὁ ἐμὸς ἀδελφοί. Πρὸς δὴλωσιν τοῦ τέκνου τοῦ ἀδελφοῦ γίνεται χρῆσις τῆς λέξεως ἀδελφιδοῦς, ἀνθ' ἧς ἀπαντᾷ καὶ ἡ λέξις ἐξαδέλφος. Ἡ τοιαύτη ἔννοια τῆς λέξεως ἐξαδέλφος εἶναι ἤδη γνωστὴ εἰς τοὺς Ἑβδομήκοντα (Τωβίτ, 1. 22, 11. 17) μαρτυρεῖται διὰ τὸν α' αἰῶνα μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου (Ἰουδ. ἀρχ., 20. 10) καὶ διὰ τὸν β' ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου τοῦ μάρτυρος (Διάλογος πρὸς Τρύφωνα, ἔκδ. Otto § 49). Παρὰ τὴν ἔννοιαν ὅμως ταύτην ἡ λέξις ἐξαδέλφος ἤρξατο σημαίνουσα, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐδήλουν διὰ τῆς λέξεως ἀνεπιὸς, ἦτοι ὅτι καὶ σήμερον καλοῦμεν ἐξαδέλφον. Ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν ἀπαντᾷ ἡ λέξις κατὰ τὸν β' αἰῶνα μ. Χ. παρὰ Φρυνίχῳ (Ἐκλογαὶ 306), ὅστις μάλιστα ἀποδοκιμάζων αὐτὴν λέγει ὅτι ἀντ' αὐτῆς πρέπει νὰ γίνεται χρῆσις τῆς λέξεως ἀνεπιὸς. Ἐκ τῶν λεχθέντων καθίσταται ἀναμφισβήτητον ὅτι ὑπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ λέξις ἐξαδέλφος ἐσήμαινεν ὅτε μὲν τὸν σημερινὸν ἀνεπιόν, ὅτε δὲ τὸν σημερινὸν ἐξαδέλφον. Ἐνεκα δὲ τοῦ λόγου τούτου δὲν εἶναι δυνατὸν μετὰ βεβαιότητος νὰ καθορισθῇ ἡ ἔννοια τῆς λέξεως ἐξαδέλφος τῆς ἀπαντώσεως ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Δούρας τοῦ α' αἰῶνος μ. Χ., ἣτις ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Cumont ἐν Syria 4, 1923, σ. 49 καὶ ἔχει ὧδε: Ἀπολλοφάνην Ἀθηνοδώρου τοῦ Ζηνοδότου καὶ Ζηνόδοτον τὸν ἐξαδέλφον αὐτοῦ Ἰλάσαμος ἔγραφε. Περὶ τῆς λέξεως ἐξαδέλφος λέγει ὁ ἐκδότης τῆς ἐπιγραφῆς ὅτι σημαίνει τὸν cousin germain. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Ζηνόδοτος ἔσχε δύο υἱοὺς τὸν Ἀθηνόδωρον καὶ τὸν Χ, καὶ τοῦ μὲν Ἀθηνοδώρου υἱὸς εἶναι ὁ Ἀπολλοφάνης, τοῦ δὲ Χ ὁ Ζηνόδοτος, ὁπότε οὗτος καὶ ὁ Ἀπολλοφάνης εἶναι ἐξαδέλφοι. Δυνατὸν ὅμως εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Ζηνοδότου Ἀθηνόδωρος νὰ εἶχε δύο υἱοὺς τὸν Ἀπολλοφάνην καὶ τὸν Χ, οὗ υἱὸς ἦτο ὁ Ζηνόδοτος, ὁπότε οὗτος εἶναι ἀνεπιὸς τοῦ Ἀπολλοφάνους, τέκνου δηλαδὴ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Χ.

Ἐφόσον λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ ἔννοια τῆς ἐν Δούρα κατὰ τὸν α' αἰῶνα μ. Χ. ἀπαντώσεως λέξεως ἐξαδέλφος δὲν δύναται νὰ βοηθήσῃ αὕτη πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς κατὰ τὸν α' αἰῶνα π. Χ. καὶ ἀρχαιότερον ἔτι ἀπαντώσεως ἐν Δούρα λέξεως ἀνεπιὸς. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἡ λέξις ἐξαδέλφος σημαίνει κατὰ τὸν

α' αἰῶνα μ. Χ. τὸν σημερινὸν ἐξάδελφον δὲν ἔπεται ὅτι ἡ λέξις ἀνεπιὸς θὰ ἐσήμαινε πρὸ δύο καὶ πλεόν αἰῶνων τὸν σημερινὸν ἀνεψιόν, ἀφοῦ οὐδεμία ἀπολύτως, ἐφόσον γνωρίζω, ὑπάρχει ἐκ τῶν χρόνων τούτων μαρτυρία, ἀποδεικνύουσα ὅτι ἡ λέξις ἀνεπιὸς σημαίνει τὸ τέκνον τοῦ ἀδελφοῦ. Τὴν πρώτην ἀσφαλῆ μαρτυρίαν τῆς τοιαύτης ἐννοίας τῆς λέξεως ἀνεπιὸς ἀνεურίσκει ὁ συνάδελφος κ. Καλλιτσουνάκης (βλ. *Mittel- und neugriechische Erklärungen bei Eustathius*, 1919, σ. 43, σημ. 3) ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου γενομένη παραφράσει τῶν Εἰσηγήσεων τοῦ Ἰουστινιανοῦ 1. 19, 294, ἧτοι ἀνάγει αὐτὴν εἰς τὰ μέσα τοῦ 5' αἰῶνος μ. Χ. Ἐὰν κατ' ἀκολουθίαν τὸν ἐν τῇ προκειμένῳ χειρογράφῳ ἀνεψιὸν ἐκλάβωμεν ὡς τέκνον τοῦ ἀδελφοῦ, τοῦτο θὰ ἐσήμαινε μετατόπισιν τοῦ χρόνου τῆς ἐμφάνισεως τῆς εἰρημένης λέξεως ὑπὸ τοιαύτην ἐννοίαν κατὰ ἕξ καὶ πλεόν αἰῶνας χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχῃ παρομοία μαρτυρία ἐκ τοῦ παρεμπύπτοντος τούτου χρονικοῦ διαστήματος.

Περὶ τῆς Δούρας, ἐξ ἧς ἡ ἀνωτέρω περγαμηνή, διασφίζεται μαρτυρία τοῦ Ἰσιδώρου τοῦ Χαρακηνοῦ, συγχρόνου τοῦ Στράβωνος, ἐπὶ Αὐγούστου ζήσαντος, ἔχουσα ὧδε (*Geogr. gr. min. I*, 248): *Δούρα, Νικάνορος πόλις, κτίσμα Μακεδόνων ὑπὸ δὲ Ἑλλήνων Εὐρώπος καλεῖται*. Ἐξ ἀπόψεως ἱστορίας τοῦ δικαίου δὲν ἔχει ἰδιαιτέραν ἀξίαν ἢ ἡ πόλις αὕτη ἰδρύθη ἐπὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὡς φρονεῖ ὁ Haus-soullier (σ. 528) ἢ ἐπὶ Σελεύκου α', κληθεῖσα Εὐρώπος ἐκ τῆς ὁμωνύμου ἐν Μακεδονίᾳ γενετείρας αὐτοῦ (βλ. *Pauly-Wissowa Realencyklopädie* λέξ. *Seleucus 2*, *Europa*). Ἀξίαν ἔχει τὸ ἐρώτημα ἂν ὁ ἐν τῇ περγαμηνῇ νόμος ἀνάγεται εἰς χρόνους προγενεστέρους τοῦ α' αἰῶνος π. Χ., καθ' ὃν ἐγράφη αὕτη.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ γ' αἰῶνος π. Χ. τοὺς Σελευκίδας εἶχε διαδεχθῆ ἡ δυναστεία τῶν Ἀρσακιδῶν. Καὶ ναὶ μὲν καὶ ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῶν οἱ ἐν Εὐρώπῃ Ἕλληνες ἐπολιτεύοντο κατὰ τὸ ἐλληνικὸν δίκαιον, ὡς δεικνύει ἐτέρα περγαμηνή δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Cumont ἐν *Revue de Philologie*, 48, 1924, σ. 97 ἐπ., ἣτις ἀνάγεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ β' αἰῶνος π. Χ. καὶ περιλαμβάνει πράσιν ἐπὶ λύσει, θεσμὸν τουτέστι τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ δικαίου, ἀλλ' ἐκ τούτου βεβαίως δὲν ἔπεται ὅτι εἰς τοὺς χρόνους τῆς δυναστείας τῶν Ἀρσακιδῶν δεόν νὰ ἀναχθῆ ὁ προκείμενος περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς νόμος. Τὸ ἐκ τοῦ α' αἰῶνος π. Χ. ἀντίγραφον αὐτοῦ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ νόμος οὗτος ἴσχυε καὶ ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Ἀρσακιδῶν, ἀλλ' ἐὰν ἀνάγῃται εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Σελεύκου α' ἢ μᾶλλον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὡς φρονεῖ ὁ Haus-soullier, (σ. 579) δὲν ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων. Ἐν τούτοις ὑπὲρ τῆς ἀναγωγῆς τοῦ νόμου εἰς χρόνους προγενεστέρους ἐκείνων, ἐξ ὧν προέρχεται τὸ προκείμενον ἀντίγραφον, πιθανώτατα δὲ καὶ εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν, συνηγορεῖ ἐπιχειρήμα

ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ νόμου προερχόμενον, περὶ οὗ θὰ γίνῃ λόγος ἐν τέλει, ἀφοῦ προηγουμένως ἐρευνηθῆ τὸ προκείμενον νομοθέτημα ἐν σχέσει πρὸς τὰς λοιπὰς πηγὰς τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου.

Ἐν τῇ ἐρεύνη ταύτῃ δὲν πρέπει νὰ παραμείνῃ ἀπαρατήρητος ἡ τεχνικὴ τοῦ ἐξ Εὐρώπου νόμου διατύπωσις. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀξία μνείας εἶναι ἡ παραβολὴ ὠρισμένων φράσεων αὐτοῦ πρὸς τὴν διατύπωσιν, ἣτις ἀπαντᾷ ἐν ἀρχαιοτέραις πηγαῖς τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δικαίου εἰς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὴν διαδοχὴν ἀναγομένας. Οὕτω ἢ ἐν στ. 3 φράσις *ἐὰν μὴ τέκνα λείπῃ* ὁμοιάζει πρὸς τὴν φράσιν *ἐὰν μὲν παῖδας καταλείπῃ* — ἐὰν δὲ μὴ καταλείπῃ, ἣτις ἀπαντᾷ ἐν τῷ νόμῳ τῷ ῥυθμίζοντι τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις, ὡς μνημονεύεται οὗτος ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους (πρὸς Μακάρατον 51). Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τῆς ἐν στ. 7 φράσεως *ἐὰν δὲ μὴ οὗτοι* (δηλ. ἀδελφοί) *ᾧσιν παραβαλλομένης* πρὸς τὴν φράσιν *ἐὰν δὲ μὴ ἀδελφοὶ ᾧσιν* τοῦ ἀθηναϊκοῦ νόμου. Τοιαύτην ὁμοιότητα τῆς νομικῆς φρασιολογίας δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ μέχρι προγενεστέρων χρόνων παραβάλλοντες τὸν ἐξ Εὐρώπου νόμον πρὸς τὸ δίκαιον τῆς Γόρτυνος. Οὕτω ἢ ἐν στ. 6 καὶ 8 φράσις *ἐὰν δὲ μηθεὶς τούτων ἢ ἄντιστοιχῆ* πρὸς τὴν ἐν τῷ α' κώδικι τῆς Γόρτυνος 5. 13, 17, 29 *αἱ δὲ κα μὴ τις ἦι τούτων*, ἢ δ' ἐν στ. 11 *τούτων ἢ κληρονομία ἔστω* πρὸς τὴν αὐτόθι 5, 12, 16, 21 *τούτος ἔκεν τὰ κρήματα*.

Σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἐξέτασις τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐξ Εὐρώπου νόμου ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς λοιπὰς πηγὰς τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου. Κατ' αὐτὰς ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ κανονίζεται ὡς ἑξῆς :

1. Κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Γόρτυνος (5. 9 ἐπ.) α') τέκνα, ἔγγονοι καὶ δισέγγονοι β') ἀδελφοί, τέκνα καὶ ἔγγονοι αὐτῶν γ') ἀδελφαί, τέκνα καὶ ἔγγονοι αὐτῶν δ') ἐπιβάλλοντες καὶ ε') ἰδιαιτέρα κατηγορία δούλων. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐν τῇ τετάρτῃ τάξει πρόκειται περὶ συγγενῶν· τὸ εἶδος ὅμως καὶ ἡ σειρά τῆς κλήσεως αὐτῶν δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῆ ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ νόμου.

2. Ἐν Ἀθήναις (βλ. LIPSIVS, Das attische Recht, σ. 540 ἐπ.) α') υἱοί, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐξ υἱοθεσίας, τῶν παρὰ τούτους ὑπαρχουσῶν θυγατέρων δικαιοουμένων εἰς προίκισιν β') θυγατέρες ὡς ἐπίκληροι γ') ὁμοπάτριαι ἀδελφοὶ δ') ὁμοπάτριαι ἀδελφαί ε') ἀδελφοὶ τοῦ πατρὸς ζ') ἀδελφαὶ τοῦ πατρὸς ζ') ὁμομήτριαι ἀδελφοὶ η') ὁμομήτριαι ἀδελφαί θ') ἀδελφοὶ τῆς μητρὸς, ι') ἀδελφαὶ τῆς μητρὸς, τῆς θέσεως τῶν ἀποθανόντων καταλαμβανομένης ὑπὸ τῶν ἀμέσων κατιόντων ἀπεριορίστως μὲν ἐν τῇ πρώτῃ, δευτέρᾳ, τρίτῃ, τετάρτῃ, ἐβδόμῃ καὶ ὀγδόῃ τάξει, μέχρι δὲ ἐγγόνων ἐν τῇ πέμπτῃ, ἕκτῃ, ἑνάτῃ καὶ δεκάτῃ, μεθ' ἣν ἔπονται οἱ λοιποὶ συγγενεῖς.

3. Κατὰ τοὺς συριακοὺς κώδικας (βλ. L. § 1. 37, 104 καὶ τὰς ἀντιστοίχους διατάξεις τῶν λοιπῶν παραλλαγῶν) α') υἱοί, θυγατέρες καὶ τέκνα προαποθανόντων υἱῶν β') πατήρ γ') ἀδελφοί, ἀδελφαί, υἱοὶ προαποθανόντος ἀδελφοῦ, μήτηρ δ') ἀδελφοὶ πατρὸς καὶ υἱοὶ προαποθανόντος ἀδελφοῦ πατρὸς ε') υἱοὶ τῶν θυγατέρων ς') υἱοὶ τῆς ἀδελφῆς ζ') ἀδελφαὶ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοὶ προαποθανούσης ἀδελφῆς τοῦ πατρὸς η') οἱ πλησιέστεροι πρὸς μητρὸς συγγενεῖς.

4. Κατὰ τὴν Ἑκλογὴν τῶν Ἰσαύρων (6. 1 - 6) α') τέκνα β') πατήρ, μήτηρ γ') πάππος, μάμμη, ἀμφιθαλεῖς ἀδελφοὶ δ') ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοὶ ε') οἱ λοιποὶ ἐγγύτεροι συγγενεῖς ς) ἐπιζῶσα σύζυγος, δημόσιον.

Τοῦ ἀνωτέρω κανονισμοῦ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἐξ Εὐρώπου νόμον ἐξεταστέα ἐν πρώτοις ἢ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὸ προγενέστερον ἑλληνικὸν δίκαιον.

1. Κατὰ τὸν ἐξ Εὐρώπου νόμον καλοῦνται ἐν τῇ πρώτῃ τάξει τὰ τέκνα ἀδιαφόρως τῆς διακρίσεως αὐτῶν εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Γόρτυνος, ἐνῶ ἐν Ἀθήναις αἱ θυγατέρες δὲν κληρονομοῦσι μετὰ τῶν υἱῶν, ἀλλ' ἔχουσι δικαίωμα πρὸς προίκισιν, καλοῦνται δὲ ὡς ἐπίκληροι ἐὰν δὲν ὑπάρχωσιν υἱοὶ ἢ κατιόντες αὐτῶν.

2. Κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Γόρτυνος οἱ γονεῖς δὲν καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦλάχιστον μετὰ τοὺς κατιόντας καὶ πρὸ τῶν ἀδελφῶν, δὲν καλοῦνται δὲ καὶ ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ἀρχουσαν γνώμην, ἣτις ἀποκλείει τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα οὐ μόνον τῆς μητρὸς ἀλλὰ καὶ τοῦ πατρὸς (βλ. Lipsius ἀνωτ.). Ἐν τούτοις τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τοῦ πατρὸς δὲν παρήλθεν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δικαίου. Ἐκ τοῦ P. Magd. 29 ἦτο ἤδη γνωστὸν ὅτι ὑπῆρχε τοῦτο κατὰ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Πτολεμαίων ἰσχύον ἑλληνικὸν δίκαιον, νῦν δὲ διὰ τοῦ ἐξ Εὐρώπου νόμου εὐρύνεται ἢ ἔκτασις τῆς τοπικῆς ἰσχύος τοῦ δικαίωματος τούτου. Ἀλλ' ὁ νόμος οὗτος μετὰ τὸν πατέρα καλεῖ τὴν μητέρα καὶ οὕτω πρῶτος αὐτὸς ἀναγνωρίζει κληρονομικὸν δικαίωμα τῶν γονέων.

3. Κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Γόρτυνος, τὸ ἐν Ἀθήναις ἰσχύον καὶ ἐν Εὐρώπῳ προηγούμενοι οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἔπονται αἱ ἀδελφαί.

4. Κατὰ τὸ ἐν Ἀθήναις ἰσχύον δίκαιον οἱ κατιόντες θυγατρὸς καὶ ἀδελφῆς, ἰσχυούσης τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιπροσωπεύσεως, κληρονομοῦσι πρὸ τῶν ἀδελφῶν τοῦ πατρὸς. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐν Εὐρώπῳ, ἔνθα ἐφαρμοζομένης τῆς αὐτῆς ἀρχῆς οἱ ἀδελφοὶ τοῦ πατρὸς καλοῦνται ἐν τῇ γενεᾷ τοῦ πάππου, ἦτοι μετὰ τοὺς κατιόντας τῶν ἀδελφῶν.

Ἐπολείπεται ἡ ἐξέτασις τοῦ ἐξ Εὐρώπου νόμου ἐν σχέσει πρὸς τὸ μεταγενέστερον δίκαιον.

1. Ὡς ἐν Εὐρώπῳ οὕτω καὶ κατὰ τοὺς συριακοὺς κώδικας καὶ κατὰ τὴν Ἐκλογὴν τῶν Ἰσαύρων οὐδεμία γίνεται διάκρισις μεταξὺ υἱῶν καὶ θυγατέρων.

2. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἐξ Εὐρώπου νόμου ἀναγνώρισις κληρονομικοῦ δικαιοῦματος εἰς τοὺς γονεῖς ἐξακολουθεῖ καὶ ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ δικαίῳ, ἡ δὲ μεταξὺ πατρὸς καὶ μητρὸς διάκρισις, καθ' ἣν αὕτη καλεῖται μετ' ἐκείνον ἀπαντᾷ καὶ ἐν τοῖς συριακοῖς κώδικεσιν, καθόσον κατ' αὐτοὺς ἡ μήτηρ καλεῖται μετὰ τὸν πατέρα, ἀλλ' οὐχὶ μόνη, ὡς ἐν Εὐρώπῳ, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἀποθανόντος, ἐκλείπει δὲ ἐν τῇ Ἐκλογῇ τῶν Ἰσαύρων, ἔνθα ἡ μήτηρ κληρονομεῖ μετὰ τοῦ πατρὸς ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει, ἥτοι ἀμέσως μετὰ τὰ τέκνα.

3. Κατὰ τὸν ἐξ Εὐρώπου νόμον προηγούνται οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἔπονται αἱ ἀδελφαί, ἐνῶ κατὰ τοὺς συριακοὺς κώδικας ὡς καὶ κατὰ τὴν Ἐκλογὴν τῶν Ἰσαύρων αὗται καλοῦνται μετ' ἐκείνων ἐν τῇ αὐτῇ τάξει, οὐδεμιᾶς γινομένης μεταξὺ ἀδελφῶν διακρίσεως.

4. Κατὰ τὸν ἐξ Εὐρώπου νόμον οἱ ἀδελφοὶ τοῦ πατρὸς καλοῦνται μετὰ τοὺς κατιόντας τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἀποθανόντος. Τοῦναντίον κατὰ τοὺς συριακοὺς κώδικας οἱ κατιόντες τῆς θυγατρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς ἀποκλείονται ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν τέκνων προαποθανόντος ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔπεται ὅτι κοινὰ γνωρίσματα χαρακτηρίζοντα τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου εἶναι :

1. ὅτι αὕτη γίνεται κατὰ γενεὰς καὶ δὴ α') τὴν τοῦ ἀποθανόντος περιλαμβάνουσαν τοὺς ἀμέσους κατιόντας αὐτοῦ, β') τὴν τοῦ πατρὸς, περιλαμβάνουσαν τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἥτοι τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ ἀποθανόντος καὶ γ') τὴν τοῦ πάπου περιλαμβάνουσαν τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἥτοι τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ πατρὸς τοῦ ἀποθανόντος. Ἀλλ' ἐνῶ κατὰ τὸ ἐν Ἀθήναις ἰσχύον δίκαιον ἐκάστη τῶν γενεῶν τούτων διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον περιλαμβάνει τοὺς ἄρρενας τὸ δὲ δεύτερον τὰς θηλείας καὶ μόνον ἐν ἀνυπαρξίᾳ τοῦ πρώτου καλεῖται τὸ δεύτερον, ἡ διάκρισις αὕτη διὰ μὲν τὴν πρώτην γενεάν δὲν ἀπαντᾷ ἐν ταῖς λοιπαῖς πηγαῖς, καθ' ἃς τὰ τέκνα καλοῦνται ἀδιαφόρως τῆς διακρίσεως αὐτῶν εἰς ἄρρενα καὶ θήλεα, διὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐξακολουθεῖ ἐν Εὐρώπῳ, μεθ' ἧς ἀρχεται ἐκλείπουσα μὴ γενομένης ἐφεξῆς διακρίσεως μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν καὶ τέλος διὰ τὴν τρίτην ὑπάρχει ἐν Εὐρώπῳ, ἐξακολουθεῖ κατὰ τοὺς συριακοὺς κώδικας, ἐκλείπει δὲ ἐν τῇ Ἐκλογῇ τῶν Ἰσαύρων.

2. ὅτι προτιμῶνται οἱ πρὸς πατρὸς συγγενεῖς. Τὸ κοινὸν τοῦτο γνώρισμα

ἀπαντᾷ ἐν Ἀθήναις, ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Εὐρώπου, ἰσχύει κατὰ τοὺς συριακοὺς κώδικας, ἐκλείπει δὲ ἐν τῇ Ἐκλογῇ, ἔνθα οὐδεμίᾳ γίνεται διάκρισις μεταξύ τῶν πρὸς πατρὸς καὶ τῶν πρὸς μητρὸς συγγενῶν.

Εἶναι καταφανῆς ἡ σπουδαιότης τοῦ ἐξ Εὐρώπου νόμου διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν κοινῶν τούτων γνωρισμάτων τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου. Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ νόμου τούτου ἡ ἱστορία τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς ἐνεφανίζετο διακοπτομένη ἐπὶ σειρὰν αἰώνων, καθόσον κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον τὴν παρεμπύπτουσαν μεταξύ τῆς ἀθηναϊκῆς νομοθεσίας καὶ τῶν συριακῶν κωδίκων δὲν ἦτο γνωστὸς ἑλληνικὸς τις νόμος ἀφορῶν εἰς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς. Οὕτω ὁ ἐξ Εὐρώπου νόμος ἀποτελεῖ τὸν κρίκον τὸν συνδέοντα τὴν περίοδον τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δικαίου πρὸς τὴν περίοδον τοῦ δικαίου τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ θεσμῷ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς, ὃν παρουσιάζει διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου ἐν ἀδιακόπῃ ἐνότῃ χαρακτηριστιζομένη ὑπὸ τῶν κοινῶν γνωρισμάτων, ἅτινα διέπυσι τὴν ἑλληνικὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὴν διαδοχὴν.

Ἄλλ' ἡ συμβολὴ ἣν παρέχει ὁ προκειμένος νόμος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς ἐν τῷ ἑλληνικῷ δικαίῳ δὲν ἐξαντλεῖται ἐν τούτῳ. Ἡ ἀξία αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ ἀναγραφῇ ἀρχῶν ἀγνώστων ἐν τῷ προγενεστέρῳ ἑλληνικῷ δικαίῳ νῦν δὲ τὸ πρῶτον ἐν τῷ νόμῳ τούτῳ ἐμφανιζομένων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου. Τοῦτο συμβαίνει προκειμένου περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος τῆς μητρὸς, ἔτι δὲ καὶ περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος τῶν ἀμέσως προηγούμενων ἀνιόντων, οἵτινες ἐν Ἀθήναις καὶ κατὰ τοὺς συριακοὺς κώδικας δὲν κληρονομοῦσι καίτοι καλεῖται ἡ γενεὰ αὐτῶν.

Ἐπίσης σπουδαῖος εἶναι ὁ ἐν τῷ ἐξ Εὐρώπου νόμῳ τὸ πρῶτον ἐμφανιζόμενος περιορισμὸς τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς μέχρι συγγενῶν ὄρισμένου βαθμοῦ. Ἐν ἀντιθέσει οὐ μόνον πρὸς τὰς προγενεστέρας ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς μεταγενεστέρας πηγὰς μέχρι καὶ τῆς Ἐκλογῆς, αἵτινες ἐξαντλοῦσι τὴν σειρὰν τῶν συγγενῶν μέχρι καὶ τῶν ἀπωτάτων, ὁ ἐν Εὐρώπῳ περιορισμὸς καὶ δὴ ἐν τῷ τετάρτῳ βαθμῷ παρουσιάζει ἀνωμαλίαν, ἣτις μόνον ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἐξαιρετικῶν λόγων δύναται νὰ ἐξηγηθῇ. Τοιοῦτους ἀνευρίσκει ὁ Haussoullier (σ. 539) ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῶν Ἀρσακιδῶν πρὸ αὐτῶν δὲ τῶν Σελευκιδῶν πρὸς πλουτισμὸν τοῦ βασιλικοῦ ταμείου. Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς περιοριστικῆς διατάξεως δὲν δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν γένεσιν αὐτῆς, ἐφόσον θὰ ἦτο δυνατόν δι' ἐτέρων μέσων νὰ ἐπιτυχάνηται ὁ πλουτισμὸς τοῦ βασιλικοῦ ταμείου ἄνευ διασπάσεως ἀρχῆς ἀνέκαθεν ἰσχυροῦσης ἐν τῷ ἑλληνικῷ δικαίῳ.

Ἡ δημιουργία τοῦ προκειμένου περιορισμοῦ δεόν νὰ ἀναζητηθῇ ἀλλαχοῦ. Ὁ Εὐρωπαὸς ἦτο ἀποικία, ἐν ἣ ἐγκατεστάθησαν ἀποικοὶ ἐξ ἑλληνικῶν χωρῶν ἀπομακρυσμένων τοῦ τόπου τῆς νέας αὐτῶν ἐγκαταστάσεως. Ἡ ἐξεύρεσις τῶν ἀπω-

τέρων συγγενῶν τῶν ἀποίκων τούτων, εἰς οὓς θὰ περιήρχετο ἡ κληρονομία ἕνεκα ἐλλείψεως ἐγγυτέρων, ἦτο δυσχερῆς, ὡς ἐπίσης οὐκ ὀλίγας θὰ παρουσίαζε πραγματικὰς δυσχερείας ἢ ὑπὸ τῶν τυχόν ἐξευρισκομένων ἀπωτέρων συγγενῶν κτήσις κληρονομίας κειμένης ἐν χώρᾳ λίαν ἀπομεμακρυσμένη τῆς ἐστίας αὐτῶν. Οὕτω ἡ κληρονομία μὴ ὑπαρχόντων ἐγγυτέρων συγγενῶν ἐκινδύνευε νὰ παραμείνῃ σχολάζουσα. Τὴν ἀποσόβησιν τοιαύτης καταστάσεως ἐπιδιώκει ὁ περιορισμὸς τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς ἐν ὠρισμένῃ βαθμῇ ἐγγυτέρων συγγενῶν. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ περὶ αὐτῆς πραγματευόμενος νόμος ἀνάγεται εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἰδρύσεως τοῦ Εὐρώπου, διότι κατ' αὐτοὺς καθίσταται ἐπιτακτικὸς ὁ ῥηθεὶς περιορισμὸς καὶ οὐχὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους, καθ' οὓς αἱ ἀνωτέρω δυσχερεῖαι εἶχον βαθμηδὸν ἐκλείψει.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΠΡΟΣΕΔΡΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

ΔΑΣΟΛΟΓΙΑ.—Ein Beitrag zur Kenntnis der Waldverteilung in Macedonien, Thrazien und Nord-Griechenland,* von H. P. Kontos.

I. Macedonien.

a) *West-Macedonien*.—Der macedonische d. i. der nordöstlichste Pindos, zeigt eine ähnliche Waldverteilung wie die Provinzen Kalambaka, Metsowo und Konitsa in Thessalien und Epirus.

Unter der alpinen Region breiten sich Wälder von Buche, Schwarzföhre und griechischer Tanne aus. Die weissrindige Kiefer erscheint unmitttelbar unter der alpinen Region in kleinen Beständen, oder einzelnen Individuen, hauptsächlich in den Wäldern Krania, Kyrakali, Periwoli und Samarina der Gebirgskette Smolika-Lingo.

Die Schwarzföhre breitet sich unter der weissrindigen Kiefer aus und bildet auf dem macedonischen Pindos weit mehr ausgedehnte Wälder, als die griechische Tanne.

Die Schwarzföhrenwälder vermindern sich vom macedonischen Pindos gegen Kastoria und Florina, dagegen nehmen die Buchenwälder zu.

Die Wälder aus trauben-, ungarischer- und flaumhaariger Eiche, in welchen einige Zerreichen (*Qu. cerris* L.) und macedonische Eichen (*Qu. macedonica* D.C.) eingesprengt sind, vermindern sich vom macedonischen Pindos und Florina gegen Kastoria und Kosani.

* Ἀνεκοινώθη κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 17 Ὀκτωβρίου.